

Ευρώπη στον Κόσμο
Γεωστρατηγικές και Γεωοικονομικές Διαστάσεις
(Ευρωπαϊκές Σπουδές)

Ευρώπη-Αφρική Δυναμικές, Προκλήσεις και Προοπτικές

Δρ. Χρύσανθος Βλάμης
Εντεταλμένος Διδάσκων

chrysanthos.vlamis@gmail.com, chrysanthos.vlamis@unipi.gr

2η παρουσίαση, 04/03/2026, Εαρινό Εξάμηνο 2026
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

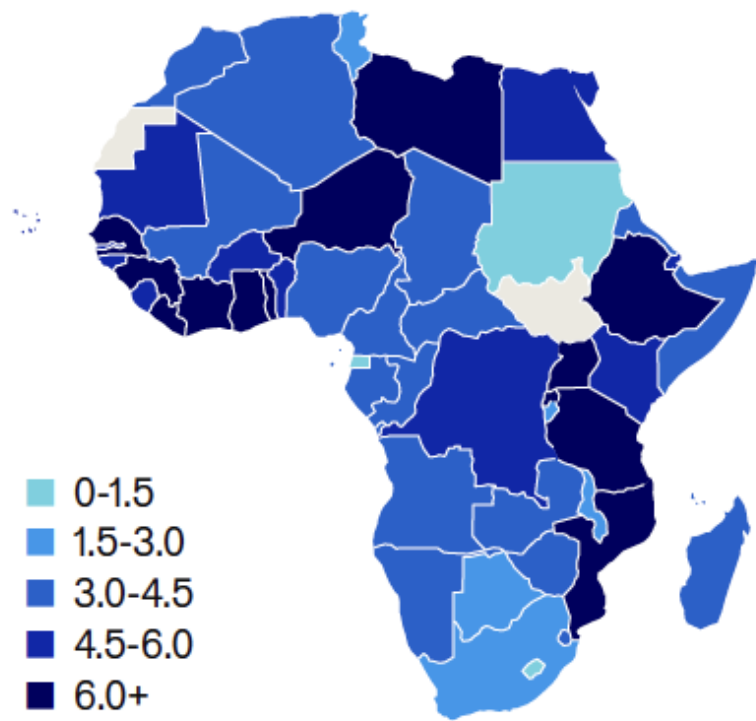

African economic overview, 2026

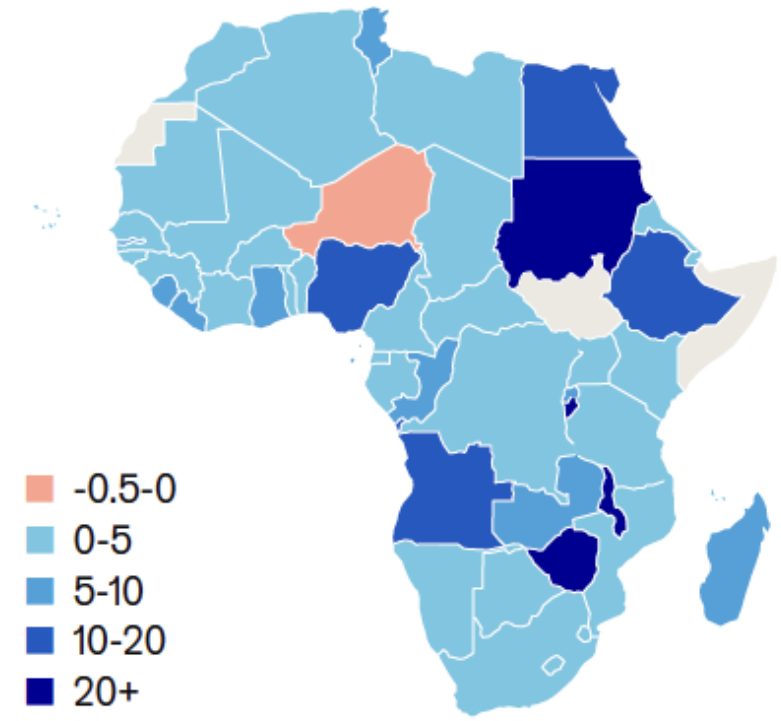
Annual % change

Source: EIU.
Copyright © The Economist Intelligence Unit 2025. All rights reserved.

Real GDP

Consumer prices (av)

Θεωρητικές διαμάχες

- **Στρουκτουραλισμός και Μαρξισμός:**

- Οι αγροτικές οικονομίες του παγκόσμιου Νότου δύσκολα θα ανταγωνιστούν τις βιομηχανικές οικονομίες του Βορρά
- το κεφάλαιο που παράγεται από τη βιομηχανία του Βορρά είναι μεγαλύτερο από του εργάτη και θα εξαχθεί αναγκαστικά στο Νότο (για επενδύσεις ή πόλεμο)

- **Νεοφιλελευθερισμός:**

- Κανόνες ελεύθερης αγοράς, μη παρεμβατικότητας του κράτους
- Θάτσερ “δεν υπάρχει εναλλακτική” (There is no alternative - TINA)

Bretton Woods 1944 – 1970

Οι διακρατικές νομισματικές σχέσεις ρυθμίζονται μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο με τη συμφωνία του Bretton Woods (1944)

- Δημιουργία Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου,
- Παγκόσμιας Τράπεζας και
- Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT, 1947)

→ σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία $\pm 1\%$ και σύνδεσή τους με το χρυσό

→ Το ΔΝΤ μπορεί να παρεμβαίνει σε διακρατικές νομισματικές πολιτικές

- Το 1959 τα αμερικανικά συναλλαγματικά αποθέματα ισούνται με της Ευρώπης και της Ιαπωνίας
- Το 1960 τα αποθέματα σε δολάρια εκτός Αμερικής ξεπερνούν τα αποθέματα χρυσού της Ομοσπονδιακής Τράπεζας της Αμερικής

→ Σοκ Νίξον 1971: διακοπή συναλλαγματικής μετατρεψιμότητας σε χρυσό

Import Substitution Industrialization (ISI)

Βιομηχανοποίηση μέσω Υποκατάστασης Εισαγωγών

- Early 60s until late 70s/early 80s
- Influenced by **structural economists** of Latin America (UN Economic Commission of Latin America and the Caribbean)

AIM:

- **Reduce dependence** on former colonial powers
- **Replace imported manufactured goods with domestically produced ones**
- **Use high tariffs, state-owned enterprises and industrial protection**

Examples:

- Ghana
- Tanzania
- Nigeria
- Zambia
- Kenya

Αλληλεξάρτηση (Interdependence) 1971 - 1989

- Πετρελαϊκές κρίσεις του '73 (αραβο-ισραηλινός πόλεμος) και '79 (Ιρανική επανάσταση) δημιουργούν παγκόσμιες ανισορροπίες
- Δημιουργείται η Νέα Διεθνής Οικονομική Τάξη (New International Economic Order)
- Δημιουργία Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (WTO, 1986-1994)
- **Κεντρικός οικονομικός σχεδιασμός αντί ελεύθερη αγορά**
- Παρέμβαση ανεπτυγμένων οικονομιών στις αναπτυσσόμενες οικονομίες
- Διαρθρωτικά προγράμματα ΔΝΤ – ΠΤ (1980)

Αύξηση εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής αναπτυσσόμενων οικονομιών

- **Αύξηση της εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής** των αναπτυσσόμενων οικονομιών Λατ. Αμερικής και Νοτιοανατολικής Ασίας με το πέρας της Μεγάλης Ύφεσης του '30 και του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου
- **Αύξηση προστατευτικών μέτρων** των αναπτυσσόμενων οικονομιών απέναντι στις ανεπτυγμένες οικονομίες
- **Αύξηση αγροτικών επιδοτήσεων** από τις κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων οικονομιών προκειμένου να ισοσκελίσουν το συγκριτικό πλεονέκτημα (φθηνά εργατικά χέρια, ακατέργαστα αγαθά) των αναπτυσσόμενων οικονομιών
- **Συνέπειες:** οικονομική απομόνωση από το διεθνές οικονομικό σύστημα, έλλειψη τεχνολογικής εξέλιξης, αύξηση πληθωρισμού, ανεργίας, δημοσίου χρέους και εμπορικών ελλειμμάτων, έλλειψη ξένου συναλλάγματος, μείωση εξαγωγών
- Διαχωρισμός του παγκόσμιου εμπορίου σε ομάδες συμφερόντων (**regional trade blocs**)
- Χρήση του **συγκριτικού πλεονεκτήματος των αναπτυσσόμενων οικονομιών** έναντι των ανεπτυγμένων (φθηνά εργατικά χέρια, ακατέργαστοι φυσικοί πόροι)
- Φιλελευθερισμός - Θάτσερ (δεν υπάρχει εναλλακτική), TINA (There is no alternative), 1980

Export Led Industrialization (ELI)

Εξαγωγικά Προσανατολισμένη Βιομηχανοποίηση

- Mid 80s – 2000s
- 2000s - until now hybrid industrial policy models (ex. developmental states)

Implementation of:

- Structural Adjustment Programs (SAPs)
- Neoliberal export orientation
- Trade liberalization, privatizations, currency devaluations

Export orientation examples:

- Mauritius (textile and manufacturing success)
- South Africa (post-1994 diversification)
- Ethiopia (garments and industrial parks in the 2000s–2010s)

Παρέμβαση ανεπτυγμένων οικονομιών στις αναπτυσσόμενες οικονομίες

- Αμεσες ξένες επενδύσεις (foreign direct investments, FDIs) μέσω πολυεθνικών εταιρειών**
- Παροχές στρατιωτικού εξοπλισμού**
- Συμμετοχή μη κυβερνητικών και ανθρωπιστικών οργανώσεων στις κυβερνητικές ατζέντες (κυρίως από το 1970)**
- Δωρεές διμερών και πολυμερών συνεργασιών (έργα υποδομών, δημόσια υγεία κλπ.)**
- Προγράμματα διαρθρωτικών προσαρμογών μέσω της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)**

Net FDI inflows in USD

Year	World	East Asia & Pacific	Latin America & Caribbean	Sub-Saharan African	Ethiopia
1970	10,1 <u>bil.</u>	1,4 <u>bil.</u>	615 <u>mil.</u>	706 <u>mil.</u>	-
1975	23,1 <u>bil.</u>	1,4 <u>bil.</u>	2,7 <u>bil.</u>	1,04 <u>bil.</u>	5 <u>mil.</u> (1977)
1980	51,4 <u>bil.</u>	4,8 <u>bil.</u>	6,4 <u>bil.</u>	251 <u>mil.</u>	-
1985	55,8 <u>bil.</u>	8,5 <u>bil.</u>	6,4 <u>bil.</u>	961 <u>mil.</u>	-
1990	196,3 <u>bil.</u>	29,8 <u>bil.</u>	8,3 <u>bil.</u>	1,2 <u>bil.</u>	170 <u>mil.</u> (1992)
1995	319,9 <u>bil.</u>	81 <u>bil.</u>	30,6 <u>bil.</u>	4,5 <u>bil.</u>	14,14 <u>mil.</u>
2000	1,46 <u>tril.</u>	174 <u>bil.</u>	95,4 <u>bil.</u>	6,8 <u>bil.</u>	134,6 <u>mil.</u>
2003	710,7 <u>bil.</u>	126 <u>bil.</u>	52,6 <u>bil.</u>	13,8 <u>bil.</u>	465 <u>mil.</u>
2007	3,099 <u>tril.</u>	396 <u>bil.</u>	192 <u>bil.</u>	28,7 <u>bil.</u>	222 <u>mil.</u>
2009	1,36 <u>tril.</u>	287 <u>bil.</u>	156 <u>bil.</u>	36,5 <u>bil.</u>	221 <u>mil.</u>
2011	2,2 <u>tril.</u>	560 <u>bil.</u>	282 <u>bil.</u>	42,01 <u>bil.</u>	626 <u>mil.</u>
2016	2,3 <u>tril.</u>	493 <u>bil.</u>	272 <u>bil.</u>	38,6 <u>bil.</u>	3,9 <u>bil.</u>

Source: World Bank

Διαρθρωτικά προγράμματα ΔΝΤ – ΠΤ (1980)

- Τα διαρθρωτικά προγράμματα ξεκινούν την εφαρμογή τους πρώτα από τα δικτατορικά καθεστώτα των οικονομιών της Λατινικής Αμερικής και μετέπειτα από τις δημοκρατίες τους
- Οι Αφρικανικές οικονομίες παραμένουν στο περιθώριο και αυξάνουν το εξωτερικό δημόσιο χρέος τους
- Απορρύθμιση αγοράς, ιδιωτικοποιήσεις
- Προσαρμογή συναλλαγμάτων
- Σταθεροποίηση μισθών και τιμών
- Φιλελευθεροποίηση εμπορίου
- Μεταρρυθμίσεις
- Πολιτικές λιτότητας
- Μείωση κυβερνητικών μονοπωλίων, εμπορικών ελλειμάτων, χρεών/οφειλών και κοινωνικού τομέα (υγεία, εκπαίδευση, παιδεία)
- Υψηλά επιτόκια, και πτώση πληθωρισμού
- Ανταγωνιστικότητα εξαγωγών, αύξηση τιμών στα εισαγόμενα προϊόντα

Total WTO Rounds

- The **global legal agreement for an international trade regulating mechanism**, which reduced barriers such as tariffs, quotas or preferences - as described in its preamble “*on a reciprocal and mutually advantageous basis*” **was signed by 23 nations in Geneva in 1947.**
- Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT, 1947), Havana Charter, International Trade Organization (ITO)
- 2nd Annecy Round Tariff Conference (1949),
- 3rd Round Torquay Conference (1950-51),
- 4th Geneva Round (1955-56),
- 5th Dillon Round (1960-61),
- 6th Kennedy Round (1963-67),
- 7th Tokyo Round (1973-79),
- **8th Uruguay Round (1986-94), WTO creation, 1995, signed by 123 nations in Marrakesh**
- 9th Doha Round (2001- now – 2017 considered “stalled”)

African Regional Economic Communities & EU cooperation

Period	Key Developments
1960s	OAU (1963), first EAC (1967)
1970s	ECOWAS (1975)
1980s	SADC origins (1980), ECCAS (1983), IGADD (1986)
1990s	Post–Cold War wave: COMESA (1994), WAEMU (1994), CEMAC (1994), SADC (1992), IGAD (1996), EAC revived (2000)
2000s	African Union (2002) - African Peace & Security Architecture (APSA) - 2004 Peace and Security Council
2018–2021	AfCFTA
2021-2027	EU Global Gateway Strategy Africa Europe €150 billion to green, digital, sustainable development

EU funds to Africa

EU Budgetary period 2021-27	proposes €40 bil. plus other funds (Africa-Europe Alliance)
EU Budgetary period 2014-20	€32,5 bil. plus other funds amounting to a total of €42 bil.
European Development Fund 2014-20	€30,5 bil.
Pan-African program 2014-20	part of the Joint Africa-EU Strategy (JAES) funded by EU's Development Cooperation Instrument amounting to €845 mil.

African Regional Economic Communities

The Organization for African Unity (OAU): **Lagos Plan of Action in 1980s dividing** the African continent into Regional Economic Communities (RECs)

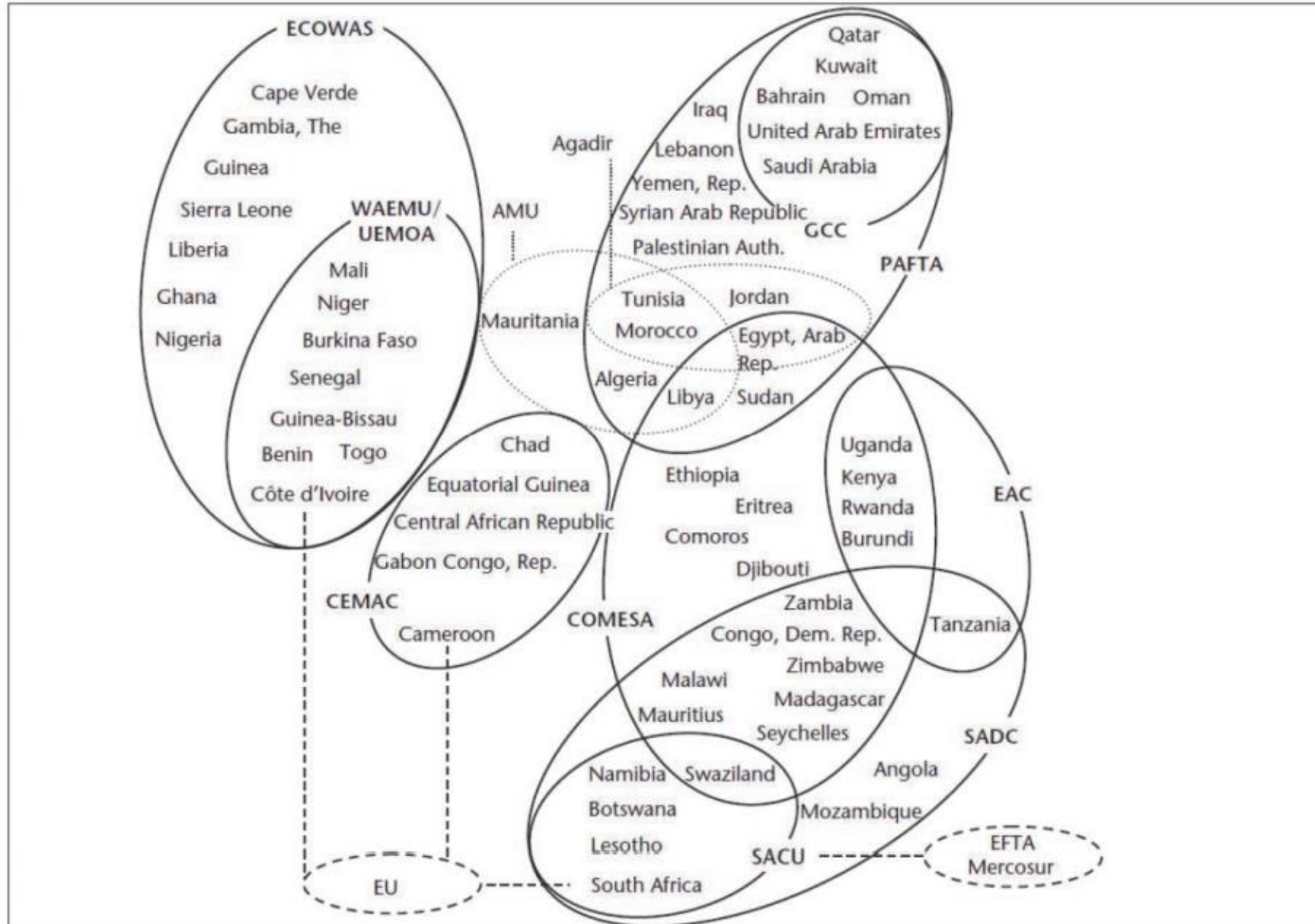
The **Economic Commission for Africa** adopted three regional integration communities:

- the Economic Community of West African States (**ECOWAS**) in the west,
- the Common Market for Eastern and Southern Africa (**COMESA**) in the southeast,
- the Economic Community for Central African States (**ECCAS**) in the center and later,
- the Arab Maghreb Union (**AMU**) in the north.
- the **East African Community (EAC)** and the **Intergovernmental Authority on Development (IGAD)** in the east,
- the **South African Development Community (SADC)** in the south, which represented the reintegration of South Africa into the post-apartheid regional economy and
- the community of **Sahel-Saharan States (CENSAD)** in the north.

Within the regional trade blocks there is **wide diversity**:

- the East African Community (EAC) is a **mixture of coastal** (Kenya and Tanzania) **and landlocked** countries (Burundi, Uganda, Rwanda).
- the Pan Arab Free Trade Area (PAFTA), **involves resource-weak countries** such as Djibouti, Egypt, Morocco, Sudan and Tunisia and **resource-rich countries** such as Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, and United Arab Republic.

African Regional Economic Communities

Παγκοσμιοποίηση (1990 – 2008)

- **Αναπτυσσόμενες Ασιατικές οικονομίες:** αυξάνουν τη βιομηχανία τους, επιτυγχάνουν ανάπτυξη λόγω των άμεσων ξένων επενδύσεων και των σταθερών τους κυβερνήσεων
- Το 1990 πολλές αναπτυσσόμενες χώρες με υψηλό πληθυσμό (Αργεντινή, Βραζιλία, Μεξικό, Κίνα, Ινδία, Ινδονησία) **μετατρέπονται από δανειολήπτες/οφειλέτες σε αναδυόμενες αγορές (BRICS)**
- **Απελευθεροποίηση αγορών**, χρηματιστήριο μετοχών (αγορά ομολόγων και μετοχών και υποπροϊόντων πχ. παράγωγα, ασφάλειες κ.ά.)
- Περαιτέρω **μείωση εμπορικών δασμών** (Doha Development Round, 2001-)
- Οι αγροτικές και εμπορικές πολιτικές καθορίζουν την εγχώρια και διεθνή αγροτική αγορά
- Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες επηρεάζονται από τις εγχώριες πολιτικές και τις διεθνείς αγορές
- Η αυξανόμενη **επιδότηση εμπορευμάτων** (όπως βαμβάκι, καλαμπόκι) από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, Κίνας, Ινδίας, Ινδονησίας μπορεί να οδηγήσουν σε **ανισορροπία** την παγκόσμια αγορά
- Ο πληθωρισμός (πχ. στα τρόφιμα) επηρεάζεται από τη διεθνή προσφορά (παραγωγή) και ζήτηση (κατανάλωση) πχ. η Αργεντινή μειώνει σημαντικά τις εξαγωγές τις στο μοσχάρι προκειμένου να ελαττωθούν οι εγχώριες τιμές μοσχαριού και ο πληθωρισμός, αντίστοιχα πετρέλαιο, ενέργεια κ.ά.

Table 7: Total external debt, 1970–95 (US\$ million)

Συνολικό εξωτερικό χρέος Υπο-Σαχάριας Αφρικής

Year	Total external debt	Growth in external debt (%)
1970	8,296	—
1971	9,772	17.79
1972	11,235	14.97
1973	15,168	35.01
1974	19,340	27.51
1975	22,721	17.48
1976	26,996	18.82
1977	33,705	24.85
1978	43,655	29.52
1979	55,485	27.10
1980	84,049	51.48
1981	75,668	-9.97
1982	81,946	8.30
1983	88,233	7.67
1984	83,866	0.72
1985	96,396	8.47
1986	127,145	31.90
1987	162,629	27.91
1988	164,981	1.45
1989	171,236	3.79
1990	190,260	11.11
1991	194,779	2.38
1992	192,781	-1.03
1993	197,886	2.65
1994	212,416	7.34
1995	223,298	5.12

Source: World Bank (1996).

Αίτια αύξησης χρέους Αφρικανικών χωρών

- Υπερδανεισμός τη δεκαετία του '70
- Κατάργηση της μετατρεψιμότητας του δολλαρίου σε χρυσό (σοκ Νίξον)
- Κατάρρευση των παγκόσμιων τιμών εμπορευμάτων (και λόγω των πετρελαϊκών κρίσεων του 1973 και 1979)
- Ο πλεονασμός και η ανακύκλωση των πετροδολλαρίων των διεθνών εμπορικών τραπεζών το 1973
- Απότομη αύξηση των διεθνών επιτοκίων δανεισμού λόγω πληθωρισμού στην Αμερική το 1979, παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1982 και κρίση χρέους του Μεξικού (domino effect)
- Η ζήτηση βιομηχανικών προϊόντων του παγκόσμιου Νότου παγώνει
- Μεγάλες δαπάνες των κυβερνήσεων του παγκόσμιου Νότου προκειμένου να διατηρήσουν την ανάπτυξή τους